

Històries orals de la meva nissaga materna

XAVIER MAS I GIBERT

Durant els segles XVI, XVII i XVIII, a Catalunya era molt perillós viatjar per terra, no solament pel mal estat dels camins (o la seva inexistència), sinó pel bandolerisme que en molts llocs, com el congost d'Osona i el pas de la Tordera pel camí de França i prop de la vila del mateix nom, el bandolerisme era endèmic. L'eslògan d'aquesta vila era concís i clar:

"A Tordera: putes i lladres", atès el nombre que hi havia d'una cosa i de l'altra. Una de les històries orals de la meva família materna, que es va dedicar al transport de passatgers amb diligència per espai de dos o tres segles, anava d'un noi adolescent que van llogar per mosso per anar de "palafrener" i vigilar el darrera del vehicle, on solien portar-hi els equipatges, per tal que no els robessin. El cas fou que, com que la riera de la Tordera anava molt revinguda, aquest noi, a l'hora de passar a gual, va deixar el seu lloc de vigilància, per a menar pel ronsal el cavall punter i evitar que aquest s'enfonsés en algun punt més fondo. Mentre travessaven el riu, els van sortir dos o tres homes d'entre les canyes i els van robar tot el que duien. Al viatge següent els van tornar a robar i l'hereu de casa, alarmat, li va dir al palafrener que si això continuava d'aquesta manera l'hauria d'acomiarar. Aquest xicot que, en aquells moments no devia tenir ni setze anys, li van contes-

tar que li fes confiança almenys una vegada més, que ell ja sabia com havia de solucionar aquell afer.

Al dia convingut per a fer un nou viatge a Girona, el xicot va presentar-se amb un sac i sense donar cap mena d'explicació, va col·locar-se al seu lloc al darrera de la diligència. D'anada no va

més enrera, immediatament va anar pel segon i va clavar-li la destrat enmig de l'esquena i el va tombar en sec i el tercer ja no va tenir temps d'estassar-lo perquè va fugir cap al canyar cridant auxili com un boig. Va resultar que els assaltants eren un pagès i els seus dos fills, que s'estaven de masovers a una masia d'allí a prop, era del

Salvador Solé

passar res, de fet, cada vegada els havien atracat de tornada, doncs bé, un bon tros abans d'arribar a la llera del riu, sense dir res a ningú, el noi va treure el que portava al sac i va deixar que la diligència li passés un bon tros al davant. Així que el vehicle va entrar a la llera dels canyars van sortir tres homes, que es van posar al davant dels cavalls per a aturar-los. No s'adonaren que el xicot se'ls acostava a ells amb una destrat picassa d'anar a bosc i la va clavar enmig del cap del que estava

domini públic que es dedicaven a robar tothom que passava, però devien estar en connivència amb les autoritats (cosa freqüent en aquell temps) i no els passava mai res.

De tants segles d'anar pels camins havien quedat algunes d'aquestes històries de bandolers, però com que ells eren passants habituals, resultava molt millor pagar peatge als bandolers que no enfrontar-s'hi.

Els dos punts de cobrament més habituals dels que anaven en

direcció a Barcelona eren l'hostal de cal Blinco a Mataró, que primitivament estava a l'extrem sud-oest de la plaça de Santa Anna, cantonada del carrer de Santa Teresa (?).

A la plaça en qüestió hi havia uns grans abeuradors per a les bèsties i els carreters, traginers i diligenciers solien entrar a sopar a l'hostal, al final del servei apareixia una barretina que els mateixos comensals feien passar d'una taula a l'altra després de dipositar-hi religiosament el preu del peatge (o sigui, l'òbol que garantia que no serien robats durant el trajecte fins a Barcelona, aquest pagament durant molt i molts anys era de tres rals).

Si algun es feia el viu i no "pagava", en arribar a turó de Montgat l'aturaven i li prenién tot el que duia. Anant a Girona el peatge estava a l'hostal de cal Coix, al capdamunt de Costarroja, al terme de Massanes. El procediment era el mateix, després de sopar apareixia una bossa de roba o una barretina i s'hi havia de dipositar el peatge.

Deien que l'amo de l'hostal era també el cap dels bandolers, que li deien el Coix perquè li faltava una cama que havia perdut quan feia

de pirata o anant al cors. A la seva manera el Coix defensava els seus contribuents, perquè abans de marxar sempre els advertia que, des de casa seva fins a Girona, si algú s'atrevia a robar-los o demanar-los novament peatge, reculeessin immediatament, atès que ell responia del que els haguessin pogut fer pagar o furar. Si passava això, volia dir que alguna colla de forasters o desconeguts s'havia posat a robar en una demarcació que ignoraven que era la seva. En aquests casos el Coix entrava immediatament en acció i feia fora o liquidava els que volien prendre-li el dret de robar en aquell territori. La gent d'aquell temps preferien pagar al Coix, perquè era una garantia de no ser ni robats ni molestats la resta del trajecte.

D'altra banda, durant molts i molts anys no va haver-hi cap altre hostal que el seu en tot aquell espai. Anys a venir es va posar l'hostal de la Granota, on feien el relleu dels animals les diligències que anaven i tornaven de França, però això devia ser més tard, quan el Coix i la seva colla ja estaven fora de servei.

De tota manera, després que amb la victòria dels cristians a la

batalla de Lepant la mar esdevingués un espai molt més segur, la gent preferia viatjar per mar, sobretot amb barca de mitjana. Hom sortia del port de Barcelona i podia anar, no solament a qualsevol lloc de la costa, sinó fins als ports de la Provença i del nord d'Itàlia, fins a Roma i tot.

Si el viatge era més llarg, en lloc de barca de mitjana, el vaixell també podia ser un bergantí. Això, lògicament, va desaparèixer amb l'arribada del ferrocarril.

Tot i que a partir de 1886 va haver-hi servei telegràfic pràcticament a tots els pobles de la costa, (Canet fou connectat l'abril d'aquest any), els lladres de camí ral, però, van continuar amb les seves activitats delictives fins que en Cambó va ser ministre (1916?) i va apujar el sou dels carrabiners i aquests deixaren d'estar amb connivència amb els lladres.

Almenys això era el que afirmaven els vells de casa que, fins al meu avi Joaquim, una generació darrera l'altra s'havien deixat la vida als camins i a les carreteres.

Xavier Mas i Gibert

